

Resultatfokuserad tävlingsverksamhet motarbetar breddidrott och folkhälsa – diskussion utifrån högstadiesflickors erfarenhet av idrott i Skåne nordost

Åsa Bringsén
Högskolan Kristianstad
Asa.bringsen@hkr.se

Introduktion

Det finns flera positiva samband mellan idrott, fysisk aktivitet, hälsa och välbefinnande (Riksidrottsförbundet 2007b, Socialdepartementet 2002, Sollerhed 2006, Statens folkhälsoinstitut 2012) men få svenska ungdomar når upp till den rekommenderade dagliga fysiska aktivitetsnivån (Socialstyrelsen 2009). Initiativ behövs därför för att öka den fysiska aktivitetsnivån bland ungdomar på fritiden (Socialdepartementet 2002). De flesta barn och ungdomar är aktiva i idrottsföreningar någon gång under sin uppväxt (Trondman 2005), men tonårspojkar är generellt sett mer idrottsligt aktiva än jämnåriga flickor (Skånes idrottsförbund 2012, Telema och Yang 2000). Ungdomsåren är ju också en mer eller mindre problematisk fas i livet (Johansson 1994) och högstadiesflickor verkar vara de som är mest sårbara och riskerar att må dåligt under denna pubertetsperiod (Johansson 1994, Socialstyrelsen 2009, Westerståhl m fl 2003). Det behövs därför mer kunskap om högstadiesflickors livssituation som helhet för att idrottsaktiviteter ska kunna organiseras så att fler högstadiesflickor kan och vill hålla på med idrott.

Skånes Idrottsförbund, åtta kommuner i nordöstra Skåne (Bromölla, Hässleholm, Hörby, Höör, Kristianstad, Osby, Perstorp och Östra Göinge kommun) och Högskolan Kristianstad genomförde därför 2011-2012 en intervjustudie om högstadiesflickors sysselsättning på fritiden generellt och uppfattningar om idrottsaktiviteter specifikt. I studien genomfördes 34 fokusgruppsintervjuer och totalt deltog 244 högstadiesflickor. Syftet var att studera flickornas erfarenheter av och uppfattningar om idrott och fritid. Resultatet användes bland annat som stöd för att starta nya kompletterande idrottsverksamheter för högstadiesflickor på fritiden i en del av kommunerna. I denna artikel diskuteras huvudspåren i studiens resultat. Resultatet från studien som helhet finns presenterat i rapporten ”*Glädje, tävling, motion och gemenskap. Högstadiesflickors beskrivning av idrott i Skåne nordost*” (Bringsén 2012). Studiens resultat kompletteras här med en diskussion utifrån hur en svensk förening fördelar sina resurser mellan olika delar av verksamheten.

Resultatfokuserad tävlingsverksamhet

På ett övergripande plan visar resultatet att föreningsidrott i Skåne nordost domineras av resultatfokuserade tävlingsverksamheter. De flesta flickornas erfarenhet av idrott innebär därför att *”idrott är resultatfokuserad tävlingsidrott”*, till skillnad från riksidrottsförbundets definition av idrott som lyder; *”Idrott är fysisk aktivitet som vi utför för att kunna ha roligt, må bra och prestera mera”* (Riksidrottsförbundet 2007a). De dominerande prestations- och resultatfokuserade tävlingsverksamheterna passar de tävlingsinriktade högstadieflickorna bra, men innebär också att övriga flickor i denna ålder inte är idrottsligt aktiva på sin fritid i samma utsträckning. Norberg (2013) menar att den oflekterade synen på idrott som synonymt med fysiskt ansträngande tävlingsidrott begränsar föreningarnas möjlighet att få fler unga att fortsätta med idrott, eftersom idrottsföreningarnas förmåga till nytänkande och vilja att prova nya förhållningssätt då begränsas. Resultatet tyder på att kraven, på idrottsligt engagemang och resultatmässig prestation, ökar samtidigt som kraven i skolan tilltar och flickorna kommer in i den mer eller mindre problematiska pubertetsfasen. Många flickor har då egentligen mindre tid och möjlighet att idrotta jämfört med när de är yngre.

De deltagande flickorna lyfte i stor utsträckning fram sociala aspekter av idrott. Fotboll är den idrott som dominerar föreningsidrotten i Skåne nordost (Skånes idrottsförbund 2012) och forskning inom området fotboll tyder på att barn generellt sett värderar det sociala samspelet med de andra spelarna i laget högre än själva fotbollsspelet (Eliasson 2009). Intervjuerna med flickor från Skåne nordost tyder på att tävlingsmomentet är en naturlig och i många fall rolig del av idrotten. Tävlingsresultat har dock för de flesta flickorna en underordnad roll och bör då inte heller vara det som i huvudsak styr verksamhetens inriktning och karaktär.

Befintlig föreningsidrott i Skåne nordost behöver därför kompletteras med andra typer av verksamhetsinriktning, för att fler flickor i regionen ska vara idrottsligt aktiva och för att syftet med statens stöd till idrotten ska infrias: *”Statens stöd till idrotten ska främja flickors och pojkars, kvinnors och mäns motions- och idrottsaktiviteter. Ett viktigt syfte med statens idrottspolitik är att främja en aktiv livsstil, god hälsa och sunna vanor hos alla medborgare”* (Kulturdepartementet 2008).

Föräldrar stimulerar barn till idrottslig aktivitet på grund av att det är bra för barnens hälsa, det är socialt, de lär sig ta ansvar och håller dem borta från trubbel (Karp 2004). En av fem unga idrottare upplever emellertid press från föräldrar inom ramen för sin idrottsutövning (Augustsson 2007). Wagnsson (2010) anser att idrottens positiva kraft som socialisationsmiljö är överdriven, men också att föreningsidrotten är en resurs med möjlighet att verka som en positiv utvecklingsmiljö för fler barn och ungdomar. För att det ska bli en realitet behöver

dock det dominerande resultatorienterade verksamhetsinriktningen kompletteras med en mer uppgiftsorienterad inriktning (Wagnsson 2010). Idrottsrörelsen drivs i stor utsträckning av ideellt arbetande människor (Riksidrottsförbundet 2007b) och Dahlin (2004) menar att ledare allt för ofta fokuserar på kortsiktiga resultatmål. Ledare inom föreningsidrotten bör istället fokusera på att få fler ungdomar att hålla på med idrott och att förbereda dem för vuxenlivet generellt (Dahlin 2004).

Möjligheten att påverka

Resultatet visar att högstadiesflickor är en heterogen grupp som vill olika saker med sin fritid generellt och med idrott specifikt. Idrottsverksamhet som utgår från olika flickors önskemål, förutsättningar och behov behöver därför skapas i samråd med högstadiesflickor på olika orter och/eller i olika kommuner. Inriktningen på idrottsverksamhet i Skåne nordost verkar vara en spegling av mer eller mindre outtalade och förgivettagna uppfattningar om idrott. Upplevelse av att öppet och medvetet kunna påverka inriktningen på en idrottslig verksamhet är enligt resultatet sällsynt bland högstadiesflickor i Skåne nordost. Eliasson (2009) menar att barn som spelar fotboll får en underordnad roll på grund av att ledare i stor utsträckning understryker och förstärker sin överordnade roll, med tillhörande rättighet att bestämma över och kontrollera verksamheten. Detta kan förklara varför flickor som inte längre känner sig hemma i en idrottsverksamhet hellre väljer att sluta än att medvetet försöka påverka och förändra en etablerad verksamhet. Den resultatfokuserade tävlingsverksamheten i regionen fortsätter därför att dominera och det kan vara svårt att få till stånd satsningar på alternativa kompletterande verksamhetsinriktningar inom idrottsrörelsen i regionen. Det verkar också vara svårt att påverka en idrottsverksamhet mot en mindre resultatorienterad inriktning från en mer övergripande nivå. Norberg (2013) anser till exempel att Riksidrottsförbundets strategi för ökat självbestämmande för föreningarna i själva verket hindrar implementeringen av innehållet i olika styrdokument.

Kommunalt folkhälsoarbete och breddidrott

De flesta konkreta alternativa idrottsverksamheter som resultatet lett fram till i Skåne nordost har i huvudsak kommunerna tagit ansvar för. Att kommunerna tar på sig ansvaret för att skapa folkhälsoinriktade kompletterande idrottsaktivitet är ju å ena sidan naturligt och bättre än att högstadiesflickor i Skåne nordost fortsätter att lämna idrotten utan möjlighet till alternativ. Lokalt och regionalt folkhälsoarbete bedrivs till stor del på kommunal nivå och det är vanligt att kommuner prioriterar insatser som är riktade mot just barn och unga (Statens

folkhälsoinstitut 2010). Å andra sidan så kan ju folkhälsoorienterad kommunal idrottsverksamhet på sikt innebära sämre förutsättningar för breddidrottsverksamhet i föreningslivet. Möjligheterna för talangutveckling och resultatmässig framgång i elitidrottssammanhang, genom satsning på bredd bland barn och ungdomar i idrottsföreningarna kan då minska. Kommunerna är viktiga aktörer, inte minst på grund av att de tillsammans med staten bidrar med ekonomiskt stöd till idrotten. Resultatet pekar dock på betydelsen av att kommunerna arbetar tillsammans med målgruppen högstadies flickor, det lokala föreningslivet och andra organisationer inom idrottsrörelsen för att få fram kompletterande idrottsverksamheter som innebär att fler högstadies flickor kan och vill hålla på med idrott i regionen.

Föreningsidrott, motion och genus

Studiens resultat visar att idrottsföreningar är möjliga och efterfrågade verksamheter där flertalet högstadies flickor gärna deltar i verksamheter med mindre fokus på tävlingsresultat. Att ”hålla sig i form” är viktigt för många högstadies flickor och efterfrågan på ”billiga motionsaktiviteter” verkar vara stort. Idrottsrörelsen har här en möjlighet att tillhandahålla kompletterande verksamhet, i form av breddidrott och motionsaktiviteter, som bidrar till att den fysiska aktiviteten för högstadies flickor ökar och syftet med statens stöd till idrotten dvs. bättre folkhälsa uppnås. Det finns dock samband mellan ett smalt kroppsideal, kropps- och viktfixering samt psykisk ohälsa (Johansson 1994, Lindblad och Lindgren 2010, Socialstyrelsen 2009, Westerståhl m.fl. 2003), vilket innebär att aktiviteter som i huvudsak motiveras av positiva upplevelser av socialt umgänge och aktivitetsglädje är viktiga i sammanhanget. Resultatet visar också att det är angeläget med fler kvinnliga idrottsledare i Skåne nordost och det verkar vara extra viktigt i lägen där mindre resultatfokuserad idrottsverksamhet efterfrågas. Kanske kan fler kvinnor i idrottsrörelsen också medföra att idrott i Skåne nordost blir mer tillgänglig för flickor och att upplevelsen av jämställdhet då förbättras. Flickornas upplevelse tyder nämligen på att pojkverksamhet värderas högre och prioriteras framför flickverksamhet i en del lagidrottsföreningar. Traditionell föreningsidrott har också under lång tid dominerats av män och utformas därför också utifrån manliga normer och värderingar (Olofsson 1989). Vilhjalmsson m.fl. (2003) menar att det dominerande manliga perspektivet på idrott bidrar till att tonårsflickor idrottar i mindre utsträckning än de jämnåriga pojkarna gör.

Idrott, pengar och folkhälsa - ett Svenskt exempel

”Statens stöd till idrotten ska främja flickors och pojkers, kvinnors och mäns motions- och idrottsaktiviteter. Ett viktigt syfte med statens idrottspolitik är att främja en aktiv livsstil, god hälsa och sunda vanor hos alla medborgare” (Kulturdepartementet 2008).

Statens stöd till idrottsföreningar lokalt representeras i stor utsträckning av det så kallade lokala aktivitetsstödet (LOK stöd). LOK stödet ges till föreningar beroende på antalet registrerade träningstillfällen för barn och ungdomar i en förening. LOK stödet är dock inte den enda inkomstkällan för föreningar. I många mindre föreningar så är LOK stödet tillsammans med intäkter från medlemsavgifter och sponsorer den huvudsakliga inkomstkällan. Föreningar använder sina resurser på olika sätt beroende på vilka prioriteringar som görs. Här kommer ett exempel på hur en svensk idrottsförening planerade att använda sina intäkter under 2013.

Tabell 1: Budget 2013 för en svensk idrottsförening (Uppgifter från föreningens hemsida)

Intäkter	Budget 2013	Största utgiftsposterna 2013
Sponsorer	550 000	
Lokalt aktivitetsstöd	380 000	
Medlemsavgifter	400 000	
Övriga intäkter	267 000	
<i>Intäkter totalt</i>	<i>1 597 000</i>	
Utgifter		
Individuell idrott ungdom och seniorer/utgifter (ca 100 medlemmar 2012)	37 000	Tävlingsavgifter Förbundsavgift
Ungdomssektion lagidrott/utgifter (ca 400 medlemmar 2012)	351 252	Lönekostnader (kanslist) Material Lagkassor
Damsektion lagidrott/utgifter (ca 30 medlemmar 2012)	60 700	Tränararvode Träningsläger Material
Herrsektion lagidrott/utgifter (ca 50 medlemmar 2012)	772 342	Spelarersättning Tränararvode Material Körersättning
Herrsektion lagidrott 35+/utgifter (ca 20 medlemmar 2012)	7 250	Domararvode
Gemensamma utgifter	294 204	Lönekostnader (vaktmästare) Förbundsavgifter
<i>Utgifter totalt</i>	<i>1 522 748</i>	

Tabellen visar att föreningen prioriterar herrsektion lagidrott eftersom ca 60 % av de totala intäkterna förbrukas av de 47 herrar som på sin fritid är spelare eller tränare i föreningen.

Noterbart är också att två av de stora utgiftsposterna för herr sektion lagidrott går till körersättning och spelarsättning, vilkas koppling till idrottsliga och/eller folkhälsoaspekter kan diskuteras. Intäkterna från LOK stödet täcker utgifterna för både ungdomssektion lagidrott, individuell idrott och en del av de gemensamma utgifterna. Då föreningen inte redovisar vilka intäkter som används till vad så går det dock inte att se vad olika intäkter egentligen används till. Det står dock klar att barn- och ungdomsrelaterade intäkter (medlemsavgifter eller LOK stöd) och/eller stora delar av intäkter från sponsorer används för att finansiera lagidrottsverksamheten för herrarna.

Exemplet åskådliggör hur dominerande manliga värderingar kan ta sig uttryck i ekonomiska prioriteringar som kan motarbeta utvecklingen av inte bara flickidrottsverksamhet utan även dam- och ungdomsverksamheten i föreningen som helhet. Fördelningen av resurser i föreningen och inriktningen på en del av de stora utgiftsposterna innebär att föreningen också fungerar som exempel på när pengar i större utsträckning används för att nå resultatmässig framgång med ett representationslag än satsning på breddidrott och jämlikhet med positiv påverkan på folkhälsan som följd. I den aktuella föreningen är en stor del av medlemmarna under 15 år. Medlemmar under 15 år har dock ingen rösträtt och får inte heller representeras av vårdnadshavare i samband med föreningens årsmöte (föreningens stadgar). I praktiken har alltså majoriteten av medlemmarna inte någon möjlighet att påverka vilka ekonomiska prioriteringar som görs och vilken inriktning verksamheten karaktäriseras av. Föreningen fungerar därför som exempel på idrottsverksamhet som fortlöpande får statligt stöd för att barn och ungdomar är idrottsligt aktiva i föreningens regi trots att föreningens ekonomiska prioriteringar innebär att folkhälsoperspektiv, jämlikhet och barnrättsperspektiv kan ifrågasättas. Ekonomiska prioriteringar är inte det enda som kan eller ska användas som utgångspunkt för att tolka inriktningen på en verksamhet. Det är dock en möjlig utgångspunkt när verksamhetens inriktning diskuteras. I detta fall fungerar föreningens budget också som utgångspunkt för att konkret åskådliggöra ett idrottsligt sammanhang som inte följer riktlinjerna i idrottens styrdokument och därmed kan bidra till att flickor väljer att inte vara idrottsligt aktiva även om de egentligen vill vara det. Sandahl och Sjöblom (2004) menar att det kravlösa statsanslaget till idrotten medverkar till att både ideell och kommersiell idrottsverksamhet finansieras och bedrivs inom ramen för samma idrottsrörelse, de skilda verksamheterna till trots.

Avslutande sammanfattning

Resultatfokuserad tävlingsidrott dominerar i Skåne nordost och bidrar till att mindre tävlingsinriktade högstadiesflickor inte är idrottsligt aktiva. Många högstadiesflickor efterfrågar dock möjligheten att vara idrottsligt aktiv i verksamheter med mindre fokus på tävlingsresultat. Resultatet och annan forskning tyder dock på att det kan vara svårt att påverka inriktningen på den etablerade idrottsverksamheten, på grund av lokala faktorer men också på grund av idrottens organisering på ett övergripande plan. Fotboll är den lagidrott som dominerar i regionen och resultatet åskådliggör hur flickor i en del lagidrottsföreningar upplever brister vad gäller jämlikhet då pojkverksamhet prioriteras framför flickverksamhet. Manlig dominans i traditionell idrott kan förklara prioriteringar som föreningar gör generellt och underlag från en svensk förening synliggör hur det kan ta sig uttryck i ett konkret idrottsligt sammanhang. Uppgifter från en specifik förening visar hur den får statligt idrottsligt stöd trots troliga brister vad gäller jämlikhet, folkhälsoperspektiv och barnrättsperspektiv. Föreningsidrotten är en potentiell positiv socialisationsmiljö för högstadiesflickors i Skåne nordost om de dominerande resultatfokuserade tävlingsverksamheterna kan kompletteras med mer idrottsverksamhet präglad av aktivitetsglädje, fokus på sociala aspekter, ett barnrättsligt perspektiv, jämlikhet och folkhälsoaspekter. Det som behövs är att fler idrottsföreningar i själva verket arbetar utifrån innehållet i idrottsrörelsens styrdokument och att användningen av statens stöd till idrotten i större omfattning skapar förutsättningar för att syftet med stödet kan uppnås. Samarbete är det som behövs och här har idrottsrörelsen generellt men också kommunerna en viktig funktion att fylla.

Referenser

Augustsson C (2007). Unga idrottares upplevelser av föräldrappress. Doktorsavhandling. Estetisk-filosofiska fakulteten. Karlstad Universitet. Karlstad.

Bringsén Å (2012). Glädje, tävling, motion och gemenskap. Högstadiesflickors beskrivning av idrott i Skåne nordost. Rapport. Tema Människa – hälsa – samhälle, Sektionen för hälsa och samhälle, Högskolan Kristianstad 2012.

Dahlin (2004). Kan idrott förbereda ungdomar för vuxenlivet eller slår den ut potentiella idrottsutövare? www.idrottsforum.org. Publicerad 2004-02-10.

Eliasson I (2009). I skilda idrottsvärldar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll. Doktorsavhandling. Pedagogiska institutionen. Samhällsvetenskapliga fakulteten. Umeå Universitet. Umeå.

Johansson T (1994). Narcissism, fragmentering och ontologisk trygghet. I Fornäs J. Ungdomskultur i Sverige. FUS-rapport nr 6. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposium AB.

Karp S (2004). Barn, föräldrar och idrott. En studie om fostran inom fotboll och golf. Doktorsavhandling. Pedagogiska institutionen. Samhällsvetenskapliga fakulteten. Umeå Universitet. Umeå.

Lindblad F & Lindgren C (2010). Välfärdslandets gåta. Varför mår barnen inte så bra som de har det? Stockholm. Carlssons Bokförlag.

Olofsson E (1989). Har kvinnorna en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet. Doktorsavhandling. Pedagogiska institutionen. Samhällsvetenskapliga fakulteten. Umeå Universitet. Umeå.

Norberg J (2013). Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2012. Rapport. Centrum för idrottsforskning. 2013:1.

Redelius K (2002). Ledarna och barnidrotten. Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran. Doktorsavhandling. Institutionen för samhälle, kultur och lärande. Lärarhögskolan i Stockholm. Stockholm.

Kulturdepartementet (2008). Statens stöd till idrotten. Regeringsproposition 2008/09:126. <http://www.regeringskansliet.se>.

Riksidrottsförbundet (2007a). RF:s Stadgar I lydelse efter RF stämman 2007. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet (2007b). Idrott hela livet. Strategisk plan för idrottsrörelsens folkhälsoarbete. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Sandahl B & Sjöblom P (2004). Idrottsrörelse med identitetsproblem? I Svensk Idrottsforskning 2/2004, ss. 52-55.

Skånes Idrottsförbund (2012). Statistik om deltagartillfälle samt deltagartillfällen med köns- och åldersfördelning inom skånsk idrott. Hämtat från det Statliga Lokala Aktivitetsstödet år 1995-2010. Opublicerade uppgifter.

Socialdepartementet. (2002) Mål för folkhälsan. Regeringsproposition 2002/03:35.
<http://www.regeringskansliet.se>.

Socialstyrelsen. (2009) Folkhälsorapport 2009. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sollerhed A-C. (2006). Young today – adult tomorrow! Studies on physical status, physical activity, attitudes, and self-perception in children and adolescents. Doctoral dissertation. Department of Clinical Sciences, Malmö Family Medicine, Lund University, Sweden. Lund.

Statens folkhälsoinstitut (2010). Lokalt och regionalt folkhälsoarbete. Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010. Rapport. Statens folkhälsoinstitut. 2011:32. Östersund.

Telema R. och Yang X. (2000). Decline of physical activity from youth to young adulthood in Finland. *Medicine and science in sports and exercise* 9: 1617-1622.

Trondman M. (2005). Unga och föreningsidrotten. *Ungdomsstyrelsens skrifter*. 2005:9. Stockholm.

Vilhjalmsson R & Kristjansdottir G. (2003). Gender differences in physical activity in older children and adolescents: the central role of organized sport. *Social Science & Medicine* 56: 363-374.

Wagnsson S. (2010). Idrotten som socialisationsmiljö – en resurs med potential för mer. *Svensk idrottsforskning nr 2*. 2010. Centrum för idrottsforskning. Stockholm.

Westerståhl M. Barnekow-Bergkvist M. Hedberg G. Jansson E. (2003). Secular trends in sports: participation and attitudes among adolescents in Sweden from 1974-1995. *Acta Paediatrica* 92: 602-609.